MAJ 2013

Legal och lokal acceptans

En legal och hållbar lösning på svensk vargproblematik baserad på lokal acceptans och förutsättningar i Art- och Habitatdirektivet

Roger Engstrand, Karl Hedin, Jesper Jönsson, Kjell Lennartsson, Thomas Ekberg och Anders Runnérus

En översiktsbild av nuläget inom vargförvaltningen utifrån de juridiska åtaganden Sverige undertecknat vid inträdet i EU. Samt en genomgång av de olägenheter varg och en icke genomförd konsekvensanalys medför vad beträffar lokal acceptans.

Innehållsförteckning

Utgångspunkt, syfte och sammanfattning. 3

Lokal acceptans 4

Gynnsam population 4

Gynnsamt utbredningsområde 5

Förvaltning 5

Omgående politisk aktivitet 6

Långsiktig politisk aktivitet 6

Bilaga 1 6

Art- och Habitatdirektivet 6

Direktivet kräver konsekvensanalys 7

Bilaga 2 8

Skadornas omfattning och karaktär 8

Förhöjda stängselkostnader 8

Extra årskostnad för rovdjursavvisande stängsel 9

Rovviltavvisande stängsel – får 9

Årlig extrakostnad för fårgårdar 10

Minskning av jaktarrenden 11

Jakten som grön näring 12

Värdeförlust på skogs- och jordbruksfastigheter 13

Övriga fastigheter 13

Rennäringen 13

Sammanfattning kostnader orsakade av varg 14

Bilaga 3 15

Vargens negativa påverkan på miljön 15

Angreppen på tamdjur ökar 15

Fårgårdar läggs ned efter angrepp 15
Skogen och viltet 16
Fårproduktionen minskar 17
Utrotningshotade tamdjur skall skyddas 18
Renarna och rennäringen 18
Bilaga 4 19
Lokal acceptens 19
Den politiska nivån och dess acceptans hos lokalbefolkningen 19
Sakägare 19
Det solidariska ansvaret/geografisk spridning 20
Den lokala spridningen 20
Bilaga 5 21
Gynnsam population 21
Art- och Habitatdirektivet 21
Gynnsam bevarandestatus 21
Minsta Livskraftiga Population, (MVP) 22
Förvaltning och Gynnsam bevarandestatus 24
Bilaga 6 25
Genetiken 25
Inavel 25
Vad är kravet från EU? 25
Inavelsgrad 26
Genetisk variation 26
Bilaga 7 28
Illegal jakt 28

Utgångspunkt, syfte och sammanfattning.

Våra utgångspunkter:

- Sverige har ingått avtal om skydd av varg dels genom Bernkonventionen och dels genom att ha skrivit under Art- och Habitatdirektivet.
- För att uppnå *Gynnsam bevarandestatus* fordras, enligt Art- och Habitatdirektivet en avvägning mellan *Gynnsam population*, *Gynnsamt utbredningsområde* och *lokal acceptans*.
- Inget bevarandeprojekt blir framgångsrikt om inte de människor som skall dela livsrum med den skyddade arten accepterar arten i fråga – det vill säga lokal acceptans.

Syftet med detta dokument är att organisationer som företräder människor som på något vis påverkas negativt av en stor vargstam gör gemensam sak och sammanfattningsvis hävdar/kräver:

- *Att Sverige i dag har Gynnsam bevarande status av arten varg.*
- *Att Sveriges regering kräver att alla arter som har gynnsam bevarande status flyttas från bilaga 4 till bilaga 5 i Art- och Habitatdirektivet.*
- *Att alla skador och kostnader som vargen åsamkar drabbade människor och företag täcks av staten.*
- *Att ansvarig myndighet omedelbart gör en konsekvensanalys av en vargpopulation i olika numerärer*
- *Att ansvarig myndighet visar hänsyn och empati för drabbade människor och därmed även följer Art- och Habitatdirektivets anvisningar ur mänskligt perspektiv.*
- *Att vargpopulationen begränsas då omfattningen av dess skador synkroniserar med antalet vargar.*

Lokal acceptans

De flesta som direkt delar livsrum med varg upplever olika grader av olägenheter. Det kan röra sig om direkta ekonomiska förluster, obehag och en känsla av allmänt försämrad livskvalitet.

För att förstå omfattningen av olägenheterna och vilka uppoffringar drabbade människor måste göra är det viktigt att dessa värderas i en konsekvensanalys i enlighet med Art- och Habitatdirektivet. Se **bilaga 1.**

Konsekvensanalysen skall inkludera alla de kända ekonomiska konsekvenserna av vargetablering samt söka värdera de sociala ”kostnaderna”. I **bilaga 2** presenteras en kostnadsanalys som kan tjäna som indikation på storleksordningen av de ekonomiska olägenheterna.

Vidare skall vargens påverkan på miljön och den biologiska mångfalden beaktas. Det är inte ovanligt att vargens närvaro är direkt kontraproduktiv mot Art- och Habitatdirektivets övergripande mål om att ”skapa en långsiktigt hållbar utveckling”. Se **bilaga 3.**

Det finns ett direkt samband mellan antalet vargrevir, antal vargar och skadornas omfattning. Fler vargar och revir ger fler skador och olägenheter och lägre lokal acceptans.

Våra folkvalda politiker måste på nationell och regional nivå tydligt deklarera vad de anser är en rimlig nivå av skador och olägenheter.

Då arten varg upplevs som introducerad baserad på demokratiska beslut anser vi att hela Sveriges befolkning solidariskt skall kompensera de fåtal som lider själva skadan. Kompensationen skall vara fullständig och rättvis. Drabbade skall inte belastas av en större andel av kostnaderna än övriga, icke drabbade medborgare. Utifrån genomförda konsekvensanalyser skall medel avsättas i statsbudgeten för att täcka förväntade kostnader i vargförvaltningen.

Vi menar att det är fullt möjligt att uppnå lokal acceptens om det från politiker och myndigheter görs trovärdigt att det finns en tydlig ambition att begränsa vargpopulationens numerär samt minimera uppkomna olägenheter och medförda kostnader. I **bilaga 4** presenteras grunderna för lokal acceptans. Däri ingår geografisk spridning, maximal population per län samt rotation av revir inom län.

Gynnsam population

Bedömningen av *Gynnsam population* skall göras med utgångspunkt från de riktlinjer som, på EU-kommissionens uppdrag, tagits fram av expertgruppen Large Carnivore Initiativ Europe (LCIE).

Den svenska vargpopulationen har idag en numerär som vida överstiger vad som krävs för *Gynnsam population* enligt Art- och Habitatdirektivet. Se **bilaga 5.**

Då vår vargpopulation är mycket väl dokumenterad kan bedömningen baseras på en demografisk sårbarhetsanalys. En sådan har utarbetats av Skandulv – Minsta Livskraftiga Population. Se **bilaga 5.**

Inaveln har framställts som ett hinder Sverige måste över innan vargpopulationen kan anses ha uppnått en gynnsam nivå. I Art- och Habitatdirektivet finns inget direkt stöd för en specifik inavelsgrad, däremot att arten skall ha en gynnsam populationsutveckling. I detta torde inbegripas att inaveln inte skall öka och att den genetiska variationen inte skall minska. Den svenska vargpopulationen har gynnsam utveckling **–** reproduktionen är till exempel helt jämförbar med vargpopulationer i övriga delar av världen. Se **bilaga 6**.

SVA har inte funnit att det finns några ärftliga missbildningar på svenska vargar. Kapaciteten att föröka sig talar också för att vargarna i Sverige är friska och välmående.

Vi menar att det nu är politikernas uppgift att bestämma vad som är Gynnsam population. Ett beslut baserat på vetenskap och värderingar av vad som är acceptabelt för Sverige och de som drabbas.

Gynnsamt utbredningsområde

I stort sett samtliga biotoper och geografiska områden i Sverige kan hålla varg. Begränsningen är således inte strikt biologisk utan styrs av sociala-, politiska- och ekonomiska omständigheter.

Det finns, i enlighet med Art- och Habitatdirektivet artikel 1, ”en tillräckligt stor livsmiljö för att artens population skall bibehållas på lång sikt”. Sverige kan således hävda att vi har ett *Gynnsamt utbredningsområde* för varg. Se **bilaga 4.**

Förvaltning

Vargpopulationen måste förvaltas. Ett visst antal vargar måste avlivas varje år för att skador och olägenheter skall förbli acceptabla. Den lokala acceptansen är helt avhängig graden av skador.

Man bör också se till jaktens pedagogiska inverkan på vargarnas beteende. Vargar som jagas är mindre benägna att söka sig till mänskliga boningar. Det omvända gäller i lika hög grad och kan bevittnas i stort sett varje vecka i vargens nuvarande utbredningsområde.

Sverige måste utarbeta en förvaltningsplan där utgångspunkten är lokal acceptans baserat på legalt utrymme.

I grunden skall konsekvensutredningen ge riktlinjer för hur en framgångsrik förvaltningsplan skall utformas. Planen skall vara lokalt förankrad och baserad på lokala förhållanden, lämpligen uppdelad länsvis.

Sverige kan använda Finlands förvaltningsplan som mall för en svensk plan. EU har genom LCIE utarbetat rekommendationer för hur en förvaltningsplan skall utformas. I LCIEs dokument finns tydligt angivet behovet av lokal acceptans för framgångsrik förvaltning.

Omgående politisk aktivitet

Vi kräver nu omedelbara politiska beslut som medför lokal acceptans och som ger Sverige möjlighet att förvalta vargstammen med beaktande av att Sverige redan nu uppfyller kraven i Art- och Habitatdirektivet med *Gynnsam population* och *Gynnsamt utbredningsområde*.

Långsiktig politisk aktivitet

Sverige bör verka för att Art- och Habitatdirektivet blir mer adaptivt så att arter kan flyttas mellan bilaga 4 och 5 om Gynnsam bevarandestatus uppnås vid periodvisa genomgångar av artens fysiska utveckling.

Bernkonventionen artikel 22 med hänvisning till bilaga med Skyddade arter bör omförhandlas.

Begränsningar av rätten för Miljöorganisationer att överklaga förvaltningsbeslut enligt Århuskonventionen bör införas.

Utreda om Naturvårdsverket är en lämplig myndighet att sköta förvaltning av vilda djur.

Den rättsliga situationen kring illegal jakt upplevs som osäker och framför allt oproportionerlig. De insatser som myndigheter på sina håll genomfört vid misstankar om illegal jakt jämförs av lokalbefolkningen med insatser vid andra brott som förekommer på landsbygden. Upplevelsen är att varg i alla lägen har högre prioriterat för polis och åklagare än exempelvis brott mot person och egendom. Detta i kombination med de möjligheter som finns till avlyssning och andra integritetskränkande åtgärder är inte förenligt med direktivets mål om att skapa lokal acceptans.

Bilaga 1

Art- och Habitatdirektivet

Sverige förband sig i och med inträdet i EU att följa Art och Habitat direktivet. Avtalets portalparagraf och huvudmål citeras nedan. Portalparagrafen har till uppgift att definiera övergripande målsättning och skall beaktas när andra artiklar i direktivet tolkas.

Portalparagrafen kan däremot inte enskilt berättiga till undantag från direktivet när det gäller strikt skyddade arter.

Art- och Habitatdirektivets ingress innehåller följande;

”Eftersom huvudsyftet med detta direktiv är att främja att den biologiska mångfalden bibehålls med beaktande av ekonomiska, sociala, kulturella och regionala behov, bidrar direktivet till det övergripande målet, som är hållbar utveckling.”

Direktivets artikel 2 slår fast att syftet med direktivet är *”att bidra till att säkerställa den biologiska mångfalden”* bland annat genom bevarande av vilda djur i medlemsstaterna. Åtgärder som vidtas enligt direktivet ska syfta till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus.

I artikel 2.3 anges;

”åtgärder som vidtas i enlighet med detta direktiv skall ta hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov och till regionala och lokala särdrag”.

Enligt EU-domstolens fasta praxis om tolkningsprinciper, har det angivna syftet med direktivet betydelse vid tolkningen av andra artiklar i direktivet.

Direktivet kräver konsekvensanalys

Skrivningen i artikel 2.3 om ”åtgärder” har den praktiska betydelsen att varje åtgärd skall föregås av en konsekvensanalysutredning för att säkerställa att *”hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov och till regionala och lokala särdrag (beaktas)*”.

Utan genomförd konsekvensanalys kan åtgärder inte utvärderas och således kan man heller inte veta att *hänsyn har tagits* i enlighet med artikel 2.3.

Det bör noteras särskilt att det i skrivningen står ”skall” och inte ”bör”.

En ”åtgärd” är praktiskt taget all mänsklig påverkan på den aktuella arten. Följaktligen skall exempelvis utplantering av vargungar, förflyttning av vargar, skyddsjakter och populationsreglerande insatser föregås av en konsekvensanalys.

Bilaga 2

Skadornas omfattning och karaktär

Omfattningen av de skador en vargpopulation orsakar samverkar med populationens storlek. Mer varg ger fler skador med större omfattning. Därför är det av mycket stor vikt att utreda effekten av vargetablering för drabbade människor. Detta måste göras i en heltäckande konsekvensutredning.

Vi har som en illustration av kostnadsnivå tittat på konsekvenserna av varg på:

- Förhöjda stängselkostnader.
- Förhöjda skötselkostnader för djurhållare.
- Minskande jaktarrenden för markägare.
- Minskade rekreationsvärde för jägare.
- Värdeminskning av skogs- och jordbruksfastigheter.
- Rennäringens problem om man även skulle addera varg i renskötselområdet.

Förhöjda stängselkostnader

Utgångspunkten i beräkningen är att vi får vargetablering i alla län söder om renbetesområdet och att alla betande djur inom detta område måste skyddas genom att djurägaren sätter upp rovdjursavvisande stängsel. Enligt djurskyddslagen är djurägaren skyldig att skydda sina djur mot onödigt lidande. Följaktligen kan djurägaren inte avsäga sig ansvaret, däremot bör finansieringen ske solidariskt av alla i Sverige boende.

Vi har räknat på en genomsnittlig stängsellängd om 250 meter per hektar. Den extra stängselkostnaden per hektar har vi beräknat till 50 kronor per meter. Detta ger en genomsnittlig tillkommande kostnad om 12 500 kronor per hektar.

I området söder om renbetesgränsen betas 782 902 hektar* (Källa: Jordbruksverket) vilket således är den yta som också behöver extra stängselskydd. Investeringsbehovet för att sätta upp rovdjursavisande stängsel för samtliga betande djur i detta område är 9 786 275 000 kronor.
* I siffran ingår rena beten samt vall som betas efter slåtter. Betesmark uppskattas till ca 400 000 ha.

Beräkning investeringsbehov för alla betesmarker i Sverige		
Stängsellängd per hektar bete	250	meter
Extra stängselkostnad per meter	50	kronor
Stängselkostnad per hektar	12 500	kronor
Antal hektar betesmark söder om renbetesland	782 902	hektar
Summa investeringsbehov	**9 786 275 000**	**kronor**

Extra årskostnad för rovdjursavvisande stängsel

Avskrivningstiden för merkostnad av rovdjursavvisande stängsel bedöms vara 12 år, vilket ger en årskostnad per hektar om 1 042 kronor (12 500/12).

Tillkommer extra arbete i form av sly- och gräsröjning under nedersta tråden för att vidmakthålla funktionen hos de strömförande trådarna. Detta arbete har vi beräknat till 10 kronor per meter och år. Kostnaden per hektar och år blir således 2 500 kronor (250 m x 10 kr).

Beräkning av årskostnad		
Avskrivningstid	12	år
Avskrivningskostnad per år och hektar	1 042	kr
Extra underhåll per hektar och år	2 500	kr / ha
Summa extrakostnader per år	3 542	kr / ha
Antal hektar betesmark	782 902	ha
Summa årskostnad	**2 773 038 884**	**kr**

Vi vill med detta exempel visa vilka potentiella kostnader djurägarna i Sverige har att räkna med vid etablering av varg i hela landet, renbetesområdet undantaget.

Rovviltavvisande stängsel – får

I de framtida varglänen (dvs. hela Sverige exklusive Gotland och renbeteslänen) finns 8 031 fårgårdar. (Källa: Jordbruksverket JO 20 SM 1201) Enligt Art och Habitatdirektivet ska vargen tillåtas etablera sig i sitt naturliga utbredningsområde vilket innebär att samtliga fårgårdar utanför renbetesområdet måste skyddas mot rovdjursangrepp oavsett hur stor vargpopulationen är i Sverige.

Rovdjursattacker på får är omfattande. (Källa: Viltskadecenter årliga rapporter)

Antal fårgårdar			
Stockholm	370	Halland	399
Uppsala	346	Västra Götaland	1 559
Södermanland	344	Värmland	405
Östergötland	530	Örebro	369
Jönköping	573	Västmanland	245
Kronoberg	376	Dalarna	284
Kalmar	545	Gävleborg	421
Blekinge	254	Värmland	405
Skåne	1011	**Summa**	**8 031**

Stängselbehovet per fårföretag är enligt beräkningar i genomsnitt 4 000 meter.

Den extra kostnaden, material och arbete för rovdjursavvisande stängsel är 50 kronor per meter.

Detta ger ett investeringsbehov om 1 600 miljoner kronor.

Investeringsbehov för betesmarker tillhörande fårgårdar i Sverige		
Stängsellängd per **fårgård**	4 000	meter
Extra stängselkostnad per meter	50	kronor
Stängselkostnad per **fårgård**	200 000	kronor
Antal **fårgårdar** söder om renbetesland	8 031	stycken
Summa investeringsbehov	**1 606 200 000**	**kronor**

Årlig extrakostnad för fårgårdar

Avskrivningstid 12 år. Avskrivning per år 133 miljoner kronor (1 606/12).

Beräkning av röjningskostnad		
Tid för att röja 1 meter	12	sekunder
Antal röjningstillfällen per år	10	st
Tidsåtgång per år och meter	120	sek
Kostnad per timme	300	kr
Kostnad per meter	10	kr
Antal meter per fårgård	4 000	meter
Kostnad per fårgård	**40 000**	**Kr**
Summa röjningskostnad alla gårdar	**321 240 000**	**kr**

Den genomsnittliga röjningskostnaden per fårbesättning är 40 000 kr. Den totala årliga röjningskostnaden för alla fårgårdar uppgår då till drygt 321 miljoner kronor (40 000*8 031).

Beräkning av årskostnad		
Avskrivningskostnad per år	133 850 000	kr
Extra underhåll per år	321 240 000	kr
Summa årskostnad	**455 090 000**	**kr**

Hur står dessa kostnader i relation till de intäkter fårägarna har i sin verksamhet?

Produktionsvärdet för fårnäringen är ca 200 miljoner* per år (Källa: Jordbruksverket). Extrakostnader för skydd mot rovdjur 455 miljoner. Detta ger en förlust, före alla andra kostnader om 255 miljoner per år. De flesta fårgårdar är idag inte lönsamma utan drivs med syfte att hålla landskapet öppet och bevara miljövärden. Den extra kostnaden, beskriven ovan, kan rimligen inte bäras av fårägaren utan måste helt och fullt bekostas av Staten om Staten önskar både varg och mulbetade miljöer.

* 5024 ton (Jordbruksverket 2012) x 35 kr per kg + skinn och ull.

Minskning av jaktarrenden

En mycket viktig intäkt för markägarna är jakten. Vissa markägare nyttjar jakten för egen del medan andra arrenderar ut sin mark till jägare. Vid en vargetablering raderas en stor del av jaktvärdet då man inte längre kan jaga med lös hund samtidigt som viltstammarna påverkas negativt.

Vi har utgått från ett examensarbete gjort av Marie Sandblom, 2005 Högskolan Trollhättan, där hon gjort en enkätundersökning bland större markägare för att undersöka jaktarrenden i olika delar av Sverige. Undersökningen har genomförts som en skriftlig enkätundersökning.

Enkäten med frågor angående nivåer på jaktarrende och prispåverkande faktorer skickades till flertalet av landets stora markägare såsom skogsbolag, stiftsnämnder, gods och bruk samt till Jägareförbundets 9 länsjaktvårdsföreningar. Mindre markägare tillfrågades inte eftersom de oftast antingen jagar själv eller arrenderar ut jakten till vänner och bekanta och därmed inte tar ut marknadsmässig ersättning för upplåtelsen.

Tabell: Årliga jakt arrenden enligt Marie Sandblom

Kostnad för markägare			
Län	**Hektar**	**Arrendepris/ ha**	**Arrende intäkter**
Skåne	1 102 700	131	144 453 700
Blekinge	294 100	80	23 528 000
Kronoberg	845 800	64	54 131 200
Jönköping	1 047 500	63	65 992 500
Halland	545 400	92	50 176 800
V Götaland	2 394 200	75	179 565 000
Östergötland	1 056 200	63	66 540 600
Sörmland	606 200	63	38 190 600
Stockholm	649 000	77	49 973 000
Uppsala	698 900	62	43 331 800
Västmanland	630 100	51	32 135 100
örebro Län	851 700	58	49 398 600
Värmland	1 758 600	33	58 033 800
Dalarna	2 819 300	22	62 024 600
Gävleborg	1 919 200	22	42 222 400
Summa	17 218 900		959 697 700
Genomsnittligt arrendepris		56	

Med inflationsuppräkning för perioden 2005-2013 om 12,2% enligt SCB är arrendet i dag 63 kronor. Totalsumman bör således vara 1 084 miljoner, dvs. mer än 1 miljard kronor.

Vi utgår från att en vargföryngring representerar 10 vargar som fördelas, par med 4 ungar, ett revirhävdande par samt två ungvargar som strövar. Ett genomsnittligt vargrevir, vid etablering i hela södra delen av landet, torde kunna vara 60 000 ha. Två ungvargar påverkar jakten på ett halvt revir. Totalt påverkar alltså 10 vargar = en föryngring 60 + 60 + 30 000 ha = 150 000 ha. Man kan uppskatta att 50 % av jaktvärdet försvinner om fast etablering av varg förekommer på marken. Förlusten per föryngring blir då i genomsnitt 150 000 x 56 x 50 % = 4 200 000 kr.

100 vargar ger då en arrendeförlust om 42 milj. kr och 200 vargar en förlust om 84 milj. kr osv.

Jakten som grön näring

Enligt en rapport från SLU (Vilt och fisk fakta 2009) omsatte den jaktliga näringen år 2005/2006 så mycket som 3,1 miljarder kr/år. Siffrorna bygger på lantbruksuniversitetets analys av aggregerade data från 280 000 jägare i riket. Jaktens köttvärde över disk uppgick till 1.1 miljard och varor och tjänster som jägare köper uppgick till cirka 2 miljarder/år.

Dras den del av omsättningen som avser arrenden från totalsiffran återstår 3,1 – 0,96 = 2,14 miljarder. I genomsnitt för området söder om renbetesområdet 124 kr per ha eller 18,6 miljoner per föryngring enligt logiken ovan. En uppskattning kan vara att 30 % av övrigt jaktvärde försvinner vid etablering av varg dvs cirka 5,6 miljoner per föryngring.

Som ett Nota Bene kan nämnas att rovdjursturismens omsättning inte översteg 2 miljoner kronor under 2010/2011 (Källa: Vargfakta 2011).

Diagram: Årliga Jaktarrendeförluster och minskat allmänt jaktvärde i relation till vargpopulationens storlek

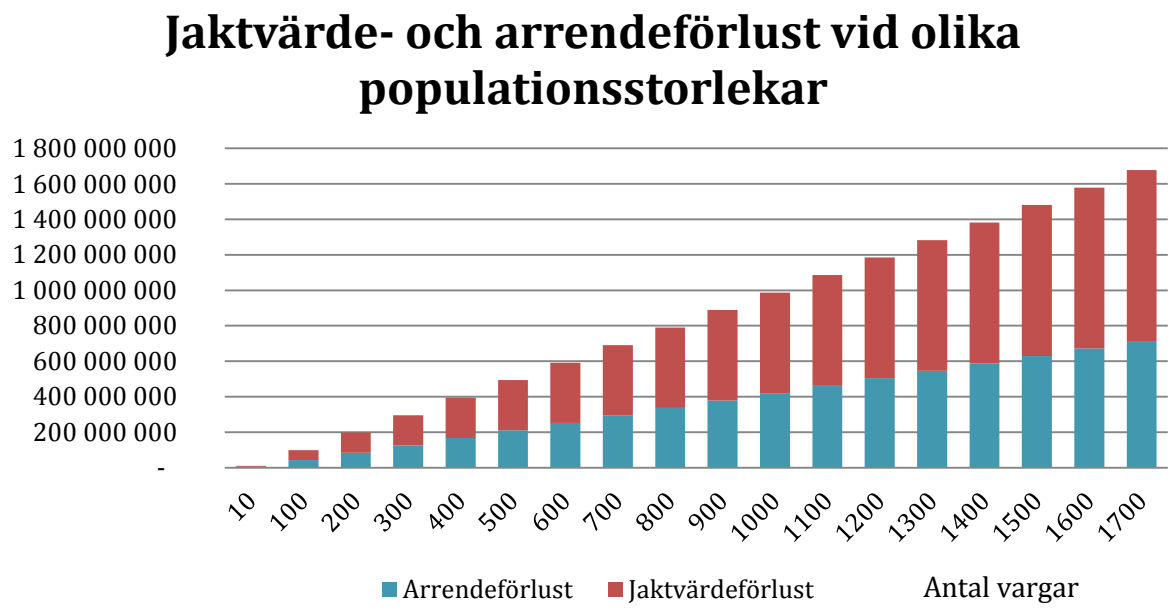

Värdeförlust på skogs- och jordbruksfastigheter

Om vargen etablerar revir och jakt, ridning, skogspromenader med hund och liknande aktiviteter omöjliggörs eller försvåras påverkas priserna på jord- och skogsfastigheter negativt. En försiktig värdering är att cirka 10 % av en skogsfastighets taxeringsvärde kan härledas till jakt och övrig rekreation.

Vargfakta har gjort beräkningar där den totala arealen länsvis som berörs av vargrevir jämförs med SCBs fastighetsdata. Vid 10 % lägre värdering är den latenta förlusten, uppräknat med inflation och normal relation mellan taxeringsvärde och marknadsvärde, 16,5 miljarder kronor. En ännu försiktigare värdering om 5 % blir den latenta förlusten 8,25 miljarder. (Källa: Vargfakta 2012)

Övriga fastigheter

Redogörelsen ovan beaktar bara lantbruksenheter men värderingsprincipen är möjlig att göra på alla typer av fastigheter som också värderas utifrån mjuka värden. Ett vatten- eller vindkraftverk (också en fastighet) påverkas rimligtvis inte av ett vargrevir men en sommarstuga eller ett vanligt boningshus med trevlig omgivning påverkas naturligtvis av att bli inbegripet i ett vargrevir.

Enligt samma statistik var det samlade taxeringsvärdet av alla småhus i Sverige 2 740 miljarder. Gör man samma analys av de fastigheterna som vi gjort ovan blir resultatet många gånger större än de aktuella 16,5 miljarderna.

Rennäringen

I dag har vi politisk majoritet för att vi inte skall ha varg inom renskötselområdet. Anledningen är bland annat att renskötseln redan är mycket hårt drabbad av övriga rovdjur som lo, björn, örn och järv. Sverige har idag en situation där de stora rovdjuren inom renskötselområdet till upp emot 90 % lever på tamdjur – renen. Varje år dödas 45 000 - 60 000 renar av lo, järv, björn, varg och kungsörn. Detta är sannolikt unikt i ett internationellt perspektiv och ställer naturligtvis frågor om den civila äganderättens situation i förhållande till en nationell rovdjurspolitik. Närmaste jämförbara siffra hittar vi i Rumänien där vargen till 75 % livnär sig på tamdjur (H. Almăşan et al. 1970).

Om staten skulle ge samerna full ersättning skulle det istället för dagens ca 63 miljoner* kronor handla om ca 170 miljoner* om man räknar både slakt och avelsvärde för de dödade renarna.

Det belyser på ett mycket tydligt sätt statsmakternas oförmåga och ovilja att ersätta de skador rovdjuren orsakar för landsbygdens näringar. Vår bedömning är att rennäringen skulle kollapsa om man skulle addera varg i renskötselområdet. I vår summering nedan har inte kostnader för rennäringen inkluderats då den förhoppningsvis ska vara förskonade från varg även i framtiden.

* 2011, www.sametinget.se/40841

Sammanfattning kostnader orsakade av varg

I nedanstående diagram har vi försökt illustrera hur kostnader för varg utvecklas i relation till antalet vargar i Sverige. Det finns fler kostnader och sociala effekter som drabbar landsbygdsbefolkningen. Redovisningen ska därför ses som ett exempel på hur delar av kostnaderna utvecklas.

Vi menar att de ekonomiska skadorna är omfattande, så omfattande att Sverige utan problem borde kunna hävda avvikelse från strikt skydd enligt Art och Habitatdirektivets Artikel 16:1b.

Diagram: Summerad kostnad för Staten, Fårägarna och Jaktnäringen (miljoner kr vid olika populationsstorlekar.)

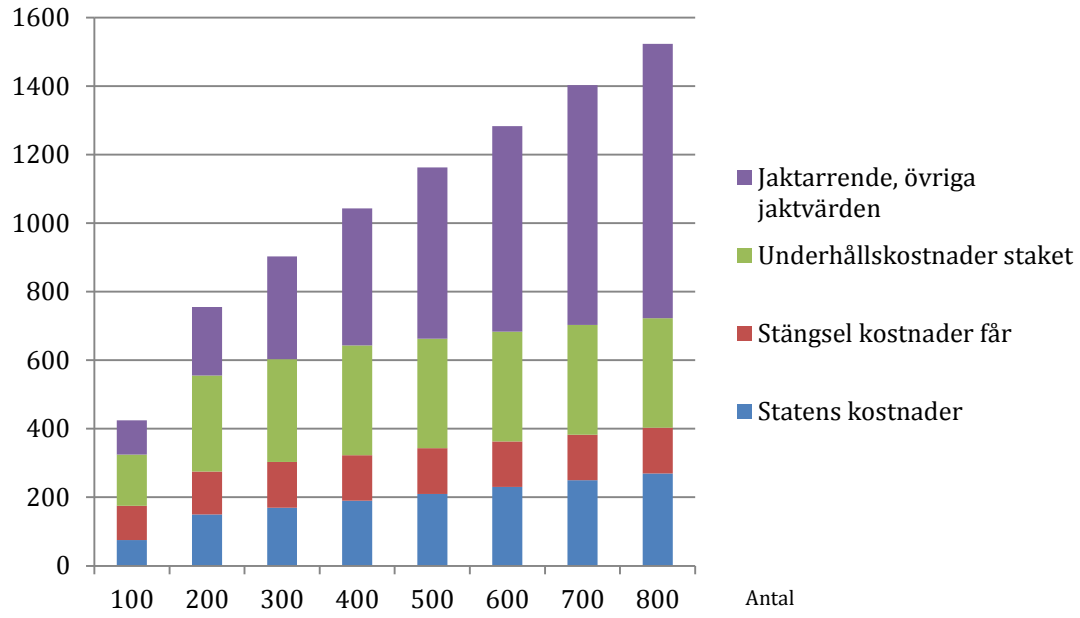

Bilaga 3

Vargens negativa påverkan på miljön

Utan begränsningar på vargstammen riskeras en kraftig utarmning av vår kultur med betande djur. Många bönder kan tvingas att lägga ner sina verksamheter vilket innebär att många skyddsvärda unika miljöer och därtill hörande arter allvarligt hotas.

Vargen dödar och äter mulbetande djur. Mulbetande djur äter gräs, sly och örter (biomassa) som förnyas genom fotosyntes.

De betande djurens påverkan på naturen är välkänd. Särskilt tydligt är avtrycken av tamboskap i det kulturlandskap vi idag känner som ljust, öppet och trevligt.

Vargen förorsakar skador på flera sätt och i flera led. Några typfall redovisas i detta avsnitt.

Angreppen på tamdjur ökar

Ovärderligt avelsmaterial kan gå till spillo. De sekundära effekterna av ett angrepp har inte belysts tillräckligt: Tamdjuren blir stressade, oroliga och svårhanterliga efter ett vargangrepp. Avelsplaner, för framför allt fårägare, blir helt omkullkastade och det kan ta många år innan besättningen är på samma nivå igen.

Det finns tecken på att rovdjurstängsel inte fyller sin tänkta funktion.

Ordföranden i Fäbodbrukarnas förening, Pauline Palmcrantz, vittnade vid KSLA-seminariet om hur fäbodarnas djur ändrat sitt beteende efter angrepp eller förföljelse från rovdjur. Det behöver inte ens ha varit ett angrepp för att djuren ska bli oroliga. Det räcker med att rovdjur finns i närområdet. Djuren som normalt ska ge sig ut i skogen för att beta stannar hemma på gården. Det gör att de gårdsnära betesmarkerna blir för hårt betade och djuren blir magra av alltför liten betestillgång. En del djur blir så skrämda att de reagerar på minsta lilla avvikelse och kan då av misstag rikta sin rädsla och aggressivitet mot skötaren.

Samma beteendeförändringar noteras även från till exempel Montana i USA. Djuren vägrar ge sig upp på högplatåerna för att beta, så som de har gjort tidigare under lång tid och som tamdjurshållningen bygger på. Detta har medfört mycket stora ekonomiska förluster för bönderna.

Fårgårdar läggs ned efter angrepp

Till exempel Rörbo Gård i Västmanland. Där fanns strandängar som betades av får. Strandängar som restaurerats för stora delvis Statliga pengar och inte endast ingick i ett Natura 2000-projektet utan också var klassade som Ramsar-mark med många rödlistade arter. Efter flera vargangrepp slutade bonden med strandbetet eftersom stranden inte kunde hägnas in på ett vargsäkert sätt.

Målet för Art- och Habitatdirektivet är att det ska bidra till det övergripande miljömålet som är en långsiktigt hållbar utveckling.

Det är inte så välkänt att världens rikaste ekosystem är den betade/slåttrade ängen. I Estland har man i en beteshage enligt tidskriften Forskning & Framsteg hittat 60 arter/m^2, vilket är världsrekord! Rekordet i Sverige är en äng i Södermanland med 40 arter/m^2. Samtidigt visar statistik från Jordbruksverket att endast 3 % av de ursprungliga slåtter/betesängarna finns kvar. De som finns kvar betas i huvudsak av allmogefår och äldre lantraser av nötboskap. En del av dessa ängar finns i anslutning till Fäbodar.

Vargen hotar nu fortsatt bete. Det blir en tredubbel förlust:

a) Allmogefåren är unika för Sverige och redan utrotningshotade. De, liksom de gamla härdiga lantraserna av nötboskap och get försvinner, när vargen kommer. (Moderna djur, framavlade för maximal kött - eller mjölkproduktion klarar inte att livnära sig på att beta slåttervallar.)
b) Det innebär att våra mest artrika och landskapstypiska ekosystem allvarligt hotas.
c) Dessutom försvinner en minst 500-årig tradition av Fäboddrift med höga kultur- och biologiska värden.

Skogen och viltet

Enligt professor Göran Ericsson SLU, medför viltanpassad skogsskötsel att miljömålen för Levande Skogar kommer allt närmare Hela 52 000 jagande markägare lägger tid och resurser på en viltanpassad skogsskötsel. Den goda trenden är på väg att brytas på grund av vargen. Allt fler jägare ger upp jakten, antingen på grund av för lite klövvilt eller på grund av att löshundsjakt upplevs som för farligt för hunden. Då finns heller inget incitament för att bedriva en viltanpassad skogsskötsel.

Växtekologen Sara Cousins är inne på samma linje. Gräsmarkerna har minskat med 90 % och ersatts av monokulturer. "Dessa landskap har övergivits av naturvården, men vårdas och förbättras genom jägarkårens viltvårdsinsatser", säger Sara.

Ligné, Widemo och Bergqvist kommer till samma slutsats: "Klövviltets betning ökar den biologiska mångfalden i skogen".

Viltforskaren och genetikern Carl-Gustaf Thulin sade vid ett seminarium på KTH att: "Jag är tveksam till om stora rovdjur påverkar biologisk mångfald positivt i ett större perspektiv."

Forskaren och professorn i zooekologi, Susanne Åkesson, verksam vid Biologiska Institutionen vid Lunds Universitet är mycket kritisk till dagens natur- och jordbrukspolitik som leder till en ohållbar situation för främst det småskaliga och artrika jordbruket. Stora summor avsätts för forskning som ska gynna den biologiska mångfalden. Samtidigt ser Susanne hur andra myndigheter "drar undan mattan" både för forskningen och för möjligheten att bedriva jordbruk utifrån forskningsresultaten. Susanne Åkesson har verkat inom styrelsen för WWF samt forskningsrådet för areella näringar.

Den internationellt kände vargforskaren L. David Mech avfärdar rovdjurens påverkan på den biologiska mångfalden och menar att det inte går att dra slutsatsen att rovdjuren har positiv inverkan. (Källa: Mech, ”Is science in danger of sanctifying the wolf?”, 2012)

I Sverige har vargforskaren Olof Liberg förklarat att rovdjurens roll i ekosystemet är överdriven. "Hela Sverige har klarat sig mycket länge utan stora stammar av stora rovdjur. Vargen har ju varit helt borta, lodjuren har varit borta helt i Syd- och Mellansverige i flera århundraden nästan och ekosystemen har ju inte kraschat för det", säger Olof Liberg till Oddasat.se i augusti 2011.

WWF instämmer i att betande djur i skogen ökar den biologiska mångfalden.

I ett examensarbete från Lagmansgymnasiet i Vara slås fast att Bonden är en "nyckelart" precis som bäver och savannelefant: "De har det gemensamt att de trycker tillbaka skogen och öppnar upp landskapet. Vilket var sant för bondens del fram till 1960-talet."

Ängsö är ytterligare ett belysande exempel. Ängsö är nationalpark sedan 1909. Ängsö har betats och hävdats med slåtter sedan 1600-talet och "upptäcktes" i slutet av 1800-talet när det blev modernt för "storstadsbor" att fördriva sommaren i skärgården. Tack vare sin skönhet och blomsterprakt blev alltså Ängsö nationalpark år 1909. Men sedan gick det snett: Dåtidens biologer (eller naturtalibaner som DN uttryckte saken inför 100-årsjubileet) förbjöd bonden att ta slåtter eller att ha sin boskap på ön. "Man ville bevara ön orörd i sin prakt". Det slutade med en katastrof. I mitten av 1930-talet konstaterades att ön var fullkomligt ogenomtränglig av snår och buskar, men först år 1950 kom arbetet igång med att restaurera ön. Ett arbete som ännu inte är slutfört. Nu betar bondens djur där igen och blomsterprakten är sakta på väg att återvända. Kulturmiljöer behöver flitiga brukare med betande djur.

Slutsats:

Det finns således överväldigande bevisning för att det är de betande klövdjuren som ger den önskade biologiska mångfalden och därmed är vargens närvaro kontraproduktiv då både de vilda och de tama fribetande djurens antal påverkas negativt.

Fårproduktionen minskar

Enligt färska siffror från Fåravelsförbundet minskar nu produktionen av får för första gången på flera decennier. Detta trots en ökad efterfrågan på närodlat, ekologiskt lammkött och att nästan 70% av det som konsumeras i Sverige importeras. Intressant att notera är att de små fårbönderna, som driver de mest miljö- och djurvänliga uppfödningarna och håller kulturlandskapet öppet, nu är de som drabbas hårdast av följderna av rovdjurspolitiken. De fribetande djuren (både tama och vilda) producerar världen mest klimatsmarta, ekologiska och djurvänliga kött.

Utrotningshotade tamdjur skall skyddas

Enligt CBD-fördraget, paragraf 8j skall också utrotningshotade tamdjur skyddas. I Sverige finns ett tiotal raser av får och tre-fyra raser av get som är unika för Sverige och som funnits här i tusentals år. Av Lappgeten finns mindre än hundra individer kvar, av Klövsjöfåret ca 150 individer. Väldigt få av dessa är baggar och en olycklig kombination av vargattacker skulle kunna slå ut en hel ras.

Det finns också ett antal unika endemiska jakthundsraser vars avelsbas minskar dramatiskt i takt med vargens utbredning. Schillerstövaren, Sveriges äldsta hundras och en av 12 nationella raser har minskat från 653 registrerade valpar, 1981 till endast 77 valpar, år 2010 vilket till stor del förklaras med att jakten efter hare och räv med stövare i stort sett omöjliggörs vid en vargetablering.

Renarna och rennäringen

Vargar är relativt ovanliga i renbetesområden. När de dyker upp ställer de till med stor skada. Inte bara i dödade renar, utan genom att gång på gång splittra hjordarna och stressa renarna. Högdräktiga vajor bli ofta så stressade att de kastar sina foster när de jagas av varg. Renar som jagats av varg blir svåra att hantera och ibland rent aggressiva.

Både forskare och Sameförbundet vittnar om att renskötseln står inför en snar kollaps om rovdjurstrycket fortsätter.

Människor som sedan lång tid vistats i fjällmiljön vittnar om att en förbuskning pågår där renhjordar tidigare betade och höll efter slyet.

Vi menar att vargens negativa effekt på biologisk mångfald är ett bärande argument för att Sverige skall kunna hävda undantag från strikt skydd enligt Art- och Habitatdirektivets Artikel 16:1a.

Bilaga 4

Lokal acceptens

Vargens näringssök över vidsträckta revir orsakar skador för de människor som brukar samma marker som vargen.

De skadade ser inte någon anledning till detta. Vargen som art behöver inte en enklav i Mellansverige och Mellansveriges brukare behöver inte vargen är ett vanligt synsätt. *I så motto råder egentligen en nolltolerans för varg där skadorna uppstår*. Att tvinga på dessa människor en vargpopulation upplevs orättfärdigt och i många fall djupt kränkande.

En tvingande situation är inte förenligt med portalparagrafen i Art- och Habitatdirektivet – *”Åtgärder som vidtas i enlighet med detta direktiv skall ta hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov och till regionala och lokala särdrag.”*

När inga andra lösningar presenteras finns förutsättningarna för att vargar i stället avlivas illegalt. En sådan utveckling är sannolikt nära förestående (jfr Finland) och därför måste problemlösningen nu starta med utgångspunkt i lokal acceptens.

När man funnit ett sätt att uppnå lokal acceptens skall lösningen prövas huruvida den står i samklang med Sveriges åtagande gentemot EUs Art- och Habitatdirektiv. Utan lokal acceptens kan man inte uppnå gynnsam bevarandestatus.

Den politiska nivån och dess acceptans hos lokalbefolkningen

Vi anser att det hos lokalbefolkningen, som skall leva med vargens skador, finns en förståelse och acceptens för att uppgjorda överenskommelser måste hållas oavsett hur tokiga de än anses vara. Att acceptera en politiskt beslutad skadenivå som överstiger den vi beskriver är inte möjligt.

Sakägare

I många sammanhang där samhället kräver uppoffringar av den enskilde eller inskränkningar i hans egendomsförvaltning anses frågan vara en sak mellan den som påverkas av beslutet och samhället. I dessa frågor beaktas inte andra synpunkter än sakägarnas.

När enskilda människor eller organisationer, som inte behöver leva med konsekvenserna av besluten och än mindre ta ansvar för dem, tillåts spela en avgörande roll i myndigheternas beslutfattande upplevs det hela som osunt och orättvist.

Uppgörelser och lösningar måste därför hädanefter sökas i samklang med berörda sakägare.

Det solidariska ansvaret/geografisk spridning

I det fall det finns ett demokratiskt fattat beslut att nationen Sverige skall hysa en vargpopulation är det rimligt att också hela nationen skall ta ansvar för konsekvenserna. Bördan kan inte bara läggas på en viss del av befolkningen. Om detta ändå görs upplevs det såväl orättfärdigt som oacceptabelt.

Skadorna vargen skapar är inte bara av ekonomisk natur och kan därför inte heller ersättas rent ekonomiskt. Följaktligen måste den beslutade vargpopulationen spridas inom Sveriges gränser.

Inga geografier förutom renens åretruntbetesmarker kan då anses vara befriade från påverkan av varg.

Skadenivån skiljer sig dock mellan olika delar av landet varför det egentligen är skadenivån som skall fördelas och inte antalet vargar. Följaktligen måste en uppskattning av skadenivåerna för berörda människor först göras och därefter en fördelning geografiskt utifrån dessa skadenivåer.

Lämpliga förvaltningsområden är län. Detta innebär exempelvis att geografier med stor yta, få tamdjur och låg befolkningstäthet kan hysa fler vargar än geografier där det omvända gäller. Dessa avväganden måste göras och utmynna i rekommendationer till en procentuell fördelning av vargpopulationen per län.

Även tillgången på vilt för vargens normala näringssök måste ingå i utvärderingen.

Övrigt rovdjurstryck är ytterligare en faktor som påverkar.

Varje läns antalsmässiga andel måste rimligen förverkligas inom en kort tidshorisont och spridningen till i dag vargtomma län bör ske succesivt i takt med att vargarna sprider sig på naturlig väg.

Den lokala spridningen

En mycket viktig del i att skapa förutsättningar för lokal acceptans är löftet om att ingen skall behöva leva med bördan för evigt.

Därför bör populationen inom länet förvaltas så att ett revir tas bort när ett nytt har bildats. En lämplig maxtid för ett revir bör vara 4 år. På 4 år har troligen 2 eller 3 föryngringar skett med efterföljande utvandring och revirbildning.

Bilaga 5

Gynnsam population

Art- och Habitatdirektivet

Bevarande, skydd och förbättring av miljön, inbegripet bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, är ett väsentligt mål av allmänt intresse som gemenskapen strävar efter att uppnå. vilket slås fast i artikel 130r i fördraget.

EG:s åtgärdsprogram för miljön (1987-1992) (4) innehåller bestämmelser om åtgärder för bevarande av naturen och naturresurserna.

I artikel 2 i Art och Habitatdirektivet står skrivet

”Eftersom huvudsyftet med detta direktiv är att främja att den biologiska mångfalden bibehålls med beaktande av ekonomiska, sociala, kulturella och regionala behov, bidrar direktivet till det övergripande målet, som är en hållbar utveckling.

För att upprätthålla den biologiska mångfalden kan det i vissa fall vara nödvändigt att upprätthålla eller till och med främja mänsklig verksamhet.”

Gynnsam bevarandestatus

I begreppet gynnsam bevarandestatus ingår att en arts population ska förbli livskraftig och artens utbredningsområde ska förbli tillräckligt stort för att kunna hysa en livskraftig population.

Begreppet är svårt att definiera mer precist. Åke Pettersson gjorde i SOU 2007:89 ett ambitiöst försök att bena ut frågeställningen. Nedanstående information är i huvudsak hämtat ur Petterssons utredning.

I grunden utgår bedömning om graden av hot mot en art i ett klassificeringssystem utarbetat av International Union for Conservation of Nature (IUCN). IUCN använder sex nivåer från *Försvunnen* till *Livskraftig*.

På den så kallade ”Rödlistan” finns alla kända arter som ligger i kategorierna *Akut hotad*, *Starkt hotad* och *Sårbar*. Kategorierna *Missgynnad* och *Livskraftig* ligger utanför Rödlistan. Arter kan hamna i ny kategori beroende på utveckling. Det vill säga att en art kan lämna rödlistan.

På motsvarande sätt finns skyddsvärda arter listade i Art- och Habitatdirektivets bilagor. Arter med strikt skydd finns i bilaga 4 och arter som kan förvaltas nationellt finns i bilaga 5. Varg placeras i bilaga 4 – *Strikt skydd*. Det finns ingen naturlig mekanism för hur arter flyttas från bilaga 4 till bilaga 5.

Att vargen har *Strikt skydd* medför vissa komplikationer i framtida förvaltning. Mer om detta nedan.

IUCN har nominerat en expertgrupp för att på uppdrag av EU kommissionen utarbeta rekommendationer hur Art- och Habitatdirektivet ska tolkas när det gäller stora rovdjur. Den nominerade gruppen, Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE) anser att en art har gynnsam bevarandestatus när följande kriterier är uppfyllda:

a) Arten har stabil eller positiv populationsutveckling.
b) Populationens utbredning är stabil eller positiv.
c) Livsmiljön är av lämplig kvalitet och ej minskande.
d) Populationsstorlek minst lika stor som när Direktivet vunnit laga kraft.
e) Populationen är klassad som Missgynnad eller Livskraftig enligt IUCNs hotkategorier.
f) Utbyte med andra närliggande populationer vidmakthålls.
g) Utvärdering av populationen bygger på robust inventeringssystem och relevant forskning.

Rekommendationerna ligger väl i linje med Art- och Habitatdirektivets artikel 1 och 2 där Gynnsam bevarandestatus definieras.

Man kan även säga att förutsättning för Gynnsam bevarandestatus finns när populationen nått ett gynnsamt referensvärde *”Favourable reference population”,* FRP och en *”Favourable reference range”,* FRR.

Utvärdering av punkt e) ovan kan göras enligt IUCN kriterium D, Populationsstorlek eller om populationens demografi är väl känd och dokumenterad enligt IUCN kriterium E, kvantitativ Sårbarhetsanalys.

LCIE rekommenderar att använda kriterium E när så är möjligt. LCIE rekommenderar vidare att bedömningen av populationen görs på populationsnivå oberoende av nationsgränser. Detta innebär i fallet skandinavisk varg att vargar i Norge och Sverige skall ses som en population.

LCIE rekommenderar att en population är livskraftig om risken för utdöende är mindre än 10 % på 100 år.

Nu är inte Art- och Habitatdirektivets ambition enbart överlevnad vilket innebär att *Gynnsam referenspopulation* (FRP) bör vara större än nivån för att förhindra utdöende.

Minsta Livskraftiga Population, (MVP)

Enligt LCIEs rekommendationer skall en population anses livskraftig om risken för utdöende är mindre än 10 % på 100 år. För att finna vid vilken populationsnivå detta tillstånd inträffar har svensk vargforskning inom ramen för Skandulv på regeringens uppdrag gjort en kvantitativ sårbarhetsanalys.

Enkelt uttryckt innebär en kvantitativ sårbarhetsanalys att demografiska data inklusive variation runt desamma matas in i en simuleringsmodell. Ett stort antal simuleringar görs där man testar mot olika populationsstorlekar.

Data som används är hämtade från den Skandinaviska populationen och kan nog betraktas som den bästa databas som finns avseende varg. Det är viktigt att påpeka att indata härrör från förhållanden som råder just nu, och inkluderar således de eventuella negativa effekter av inavel och förlust av genetisk variation som kan finnas i den Skandinaviska populationen.

Detta betyder att så länge inte genetiken förändras i negativ riktning bör resultatet av analysen vara robust.

Enligt LCIEs rekommendationer hålls genetiken under kontroll om minst 1 genetiskt effektiv individ invandrar till populationen per generation (5 år). Detta har även bekräftats av Skandulvs, Stockholms Universitet och SLU forskare som visat att inavelskoefficienten stabiliseras runt 0,22 vid invandring av 1 genetiskt effektiv individ per generation. Det går fortare att nå ett stabilt läge om populationen är liten men även i en stor population nås efter viss tid samma teoretiska inavelskoefficient.

Den kvantitativa analysen har kompletterats med olika hypotetiska katastrofscenarios för att testa modellens känslighet för framtida idag okända negativa händelser. Skandulv fann att 50 till 100 Skandinaviska vargar med nuvarande demografi och genetik kommer att överleva med mindre än 10 % risk för utdöende på 100 år. Spannet 50 till 100 motiveras av vilken sannolikhet man kan anta att katastrofer har.

Statens Naturvårdsverk, som var beställare av Sårbarhetsanalysen, valde MVP 100 utan motivering samtidigt som de felaktigt hävdade att analysen inte var fullständig då hänsyn inte tagits till genetiken. NVV har nu kommit till insikt att genetiken hos den studerade vargpopulationen inkluderats i Sårbarhetsanalysen. (Möte NVV april 2013, Ruona Burman)

Den korrekta siffran bör nog sökas i intervallet 40 till 60 vargar, då siffran 100 förutsätter katastrofer som är ytterst osannolika och som inte finns dokumenterade avseende vargpopulationer.

Vi menar att MVP kan sättas till 60 vargar i Skandinavien.

Problemet blir nu att tolka hur MVP värdet ska användas för att tillmötesgå Art- och Habitatdirektivets krav på FRP – gynnsam referenspopulation. Den enda hjälp vi får är att FRP bör ligga *”significant higher”* än MVP framtaget genom kvantitativ sårbarhetsanalys.

Pettersson SOU 2007:89 föreslog att man ökar kravet på överlevnad till 5 % risk för utdöende på 100 år och definierar det talet som FRP. Effekten relativt MVP värdet blir relativt måttligt.

Liljelund gör inga reella försök att definiera nivån utan ”drar till” med minst 450 vargar.

Vi menar att, med utgångspunkt i LCIEs rekommendationer, FRP det vill säga golvet för vargpopulationen i Skandinavien bör kunna sökas i intervallet 100 – 120 vargar då detta antal är väsentligt högre än MVP 60.

Detta betyder att Sverige kan hävda att vi har Gynnsam bevarandestatus för varg då vi har både tillräckligt med habitat (FRR) och tillräckligt med individer (FRP) under förutsättning att vi via förvaltningsplanen kan nå lokal acceptens.

Skandinaviska, regionala och lokala förvaltningsmål kommer att kunna tas fram när Staten har genomfört en fullvärdig konsekvensanalys. Vår bedömning är att det går att få acceptans för mellan 100 och 180 vargar i Skandinavien. Allt under förutsättning att det kommer in minst en invandrare per varggeneration, att populationen sprids över ytan och omfördelas över tid.

Förvaltning och Gynnsam bevarandestatus

I och med att vargen är placerad i bilaga 4 till Art- och Habitatdirektivet kan aldrig förvaltning ske genom generell jakt – licensjakt. Förvaltning kan i stället ske enligt de förutsättningar som ges i § 16, *Undantag för strikt skydd*.

”Förutsatt att det inte finns annan lämplig lösning och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde får medlemsstaterna göra undantag från bestämmelserna av följande anledningar”

a) För att skydda vilda djur och växter eller bevara livsmiljöer (se slutet **Bilaga 2**)
b) För att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och andra typer av egendom (se slutet **Bilaga 3**)
c) Av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet, eller av andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön
d) Forskning, utbildning

Svensk Förvaltningsrätt har nyligen (maj 2013) i domslut fastställt att jakt inte är en lämplig lösning som förvaltningsåtgärd om syftet är att förbättra vargpopulationens genetiska status.

Finland har visat vägen genom att EU-domstolen den 14 juni 2007 avgjort att det är möjligt att bevilja undantag i särskilda fall även utan *Gynnsam bevarandestatus*.

Även i andra länder som Tyskland, Polen och Frankrike förekommer jakt enligt undantaget i artikel 16.1 utan att gynnsam bevarandestatus föreligger. Jakt kan tillåtas när bevarandestatusen inte försämras, t.ex när antalet individet ändå ökar totalt eller är oförändrat.

I Tyskland medgavs sammanlagt 470 undantag från artikel 16.1 under år 2006.

Bilaga 6

Genetiken

Det framförs argument för att vi behöver en stor vargstam med hänvisning till att vargen som art skall dö ut på grund av inavel. Vi skall här försöka reda ut detta påstående.

Detta påstås vara det teoretiska resultatet av en hög inavelsgrad;

- Små valpkullar, inavelsdepression.
- Genetiska defekter.
- Liten genetisk variation.
- Minskande population eller låg tillväxt.

Så här ser det ut i den svenska vargpopulationen;

- God tillväxt, cirka 18% i snitt per år.
- Populationen är livskraftig.
- Normalstora kullar.
- Inga konstaterade defekter orsakad av inavel och återkommande positiva kommentarer om hälsotillståndet från SVA och Skandulv.
- 5 individer har blivit fler än 500 efter årets föryngringar.
- Det naturliga urvalet borgar för att endast de starkaste och friskaste går in i aveln.
- Den genetiska variationen har ökat med 29% sedan 2008 på grund av två nya immigranter, enligt Skandulv 2013.
- Vi verkar få in migranter regelbundet. Om vargarna från Övertorneå och Junselevargen går in i avel kommer den genetiska variationen att ha ökat med 49%, enligt Skandulv 2013.
- Sårbarhetsanalysen visar på liten risk för utdöende trots den faktiska inaveln.

Inavel

Utgångspunkten när man diskuterar genetiken måste vara att hitta en lösning på hur vi skall kunna ha minsta möjliga antal vargar och vidmakthålla genetiskt utbyte med den stora vargpopulationen i Finland och österut.

Vad är kravet från EU?

Grundkravet är att vi skall hålla en *livskraftig population*.

Det finns inte några krav från EU (Art- och Habitatdirektivet tolkat i LCIEs guidelines) om inavelsreduktion eller viss inavelsgrad. Men LCIE rekommenderar minst en reproduktiv invandrare per generation för att inavelsgraden skall hållas stabil eller sänkas och att den genetiska variationen ska hållas stabil eller ökas.

Vi accepterar inte att Naturvårdsverket (NVV) på eget initiativ lägger in orealistiska genetiska krav som inte har stöd i Art och Habitatdirektivet eller dess anvisningar. NVVs krav baseras på idén att ingen förlust av genetisk variation är acceptabel.

Vi hävdar att NVV använder en felaktig populationsmodell när de kommer fram till de krav de ställer. Kritiken mot NVVs felaktiga populationsmodell har sitt ursprung i det arbete Dag Lindgren, professor emeritus i skogsgenetik, genomfört på eget initiativ. Hans kritik mot populationsmodellen stöds av de båda forskarna, Olof Liberg och Håkan Sand vid Skandulv.

Inavelsgrad

Den svenska vargpopulationen har en inavelsgrad på (F=0,26). Variationen ligger mellan F=0,41 och F=0. Avkomman efter två obesläktade individer har inavelsgrad F=0.

Inavelsgraden *minskar* och den *genetiska variationen ökar* jämfört dagens nivå med en invandrare per varggeneration, det vill säga en invandrare vart 5:e år.

Tabell. Teoretisk förväntan av inavel vid jämvikt mellan migration och drift. Inaveln går mot detta jämviktsvärde över tiden. Jämviktsvärdet är en funktion av migrationens omfattning. Raderna i tabellen täcker in olika värden på reproduktiva migranter per generation. Tabellen är oberoende av populationens storlek.

Migranter/generation, M	**Inavel, F**
0.5 (mindre än idag)	**0.35**
1 (idag)	**0.22**
2	**0.11**
4	***0.06***

M = antalet immigranter som får avkomma per varggeneration

Mindre än en immigrant per generation räcker för att dagens inavel inte skall öka.

Tabellen gäller om de reproduktiva migranterna är jämbördiga med reproduktiva individer i populationen. I verkligheten är immigranter effektivare då dessa är reproduktivt mer framgångsrika.

Genom riktad jakt där individer med låg inavelsgrad skyddas ökas effekten av immigranter.

Genetisk variation

Genetisk variation har samma jämviktsvärden och brytpunkter som F i tabellen. Det är så att säga olika sidor av samma sak. Här gäller också, ju mindre population, ju snabbare mot jämvikten.

Den genetiska variationen bestäms av antalet ”founders” minus förlust av genetisk variation (drift) plus tillkomst av nya gener genom mutationer.

Förutsättningen för framgångsrik genetisk förvaltning är att det existerar en stor population ur vilken nya gener kan importeras.

Detta kan ses som ett av skälen till att det framförs önskemål om en metapopulation på några tusen vargar. Det existerar dock redan en stor population i vårt närområde – i Finland, Ryssland och Baltikum. Sveriges vargpopulation kan alltså med viss invandring/genetiskt utbyte anses utgöra en del av den Östliga populationen.

Sveriges vargpopulation har sammanfattningsvis alltså inget avgörande genetiskt problem förutsatt ett fortsatt begränsat genetiskt utbyte med vargpopulationerna österut.

Bilaga 7

Illegal jakt

Det är ett allmänt känt faktum, både politiskt och vetenskapligt, att man måste ha *lokal acceptans* för att djurarter skall kunna bevaras. Har man inte det kommer inte lokalbefolkningen skydda djuren, vilken djurart det än rör sig om. Det vanligaste är då att djuren dödas illegalt, antingen av professionella tjuvjägare som när det gäller noshörning, elefant eller tiger, av ägare till tamdjur som vill skydda dessa mot attackerande rovdjur (lejon, tiger, varg, björn, m fl arter), eller av jägare som får sin jakt påverkad av stora rovdjur.

När det gäller Europa finns vargen i de flesta länder i dagsläget. I en rapport från LCIE från 2005 anges att varg finns i 25 länder i Europa. Förvaltning sker genom Legal jakt i 12 av dessa länder och genom skyddsjakt i 7 länder.

Illegal jakt anges som ett problem i 15 länder och då framförallt i de länder där vargen är totalfredad eller där den orsakar stor skada på tamdjur.

Hur attityden till varg, lagstiftning kring denna, EUs agerande, samt nationella och lokala myndigheters hanterande av frågan belyses väl av utvecklingen i Finland.

Kommissionens åtal mot Finland var under behandling i EU-domstolen i nära nog två år. I domstolens beslut blev det så att endast en av de tre åtalspunkter som ingick i kommissionens åtal mot Finland fick fällande dom. Enligt domstolens beslut har jakten inte försvagat vargens gynnsamma skyddsnivå. Finland har heller inte brutit mot skyldigheten att utreda andra tillfredsställande lösningar. Enligt domstolen har Finland emellertid inte visat att vargjakten bidrar till förebyggande av särskilt betydande skada.

Efter domstolsutslaget kom ett beslut från jord- och skogsbruksministeriets att systemet med licenser som jaktvårdsdistrikten beviljar var i linje med Art- och Habitatdirektivet. Jaktvårdsdistrikten kunde fortsatt bevilja licenser för vargjakt inom de gränser som ministeriet fastställer och i enlighet med förvaltningsplanen. Så skedde därefter, men det kan konstateras att uttaget i vargstammen blev mycket högre än de beviljade licenserna. Detta är man övertygad om beror på en uttalad illegal jakt och vargstammen beräknas i dag till runt 150–165 individer. Om man räknar med de vargar som rör sig på båda sidor om den finsk-ryska gränsen är antalet 180-210 vargar.

Acceptansen för varg är dock låg och i februari i år publicerades uppgifter från Finland om att var femte finländare godkänner illegal jakt på rovdjur och i finska Lappland godkänns tjuvjakt av var tredje. Undersökningen visar även att var tredje finländare anser att det finns för många stora rovdjur i Finland. Totalt 42 procent anser att antalet rovdjur är lämpligt. Det är främst i områden som berörs av rovdjur, östra Finland och Lappland, som folk anser att det finns för många rovdjur.

Illegalt dödande är ett problem för förvaltningen av vargen i Europa och illegal jakt anges som tidigare nämnts som ett problem i 15 av de 25 länder som har varg. Man kan definitivt se detta som ett uttryck för en misslyckad vargförvaltning.

I länder där det finns legal vargjakt anges inte illegal jakt som ett problem.

Detta belyses väl av situationen i Italien. Den Italienska vargpopulationen uppgår enligt LCIE till minst 500 individer. Stammen är i ökande och vargen finns främst i bergsområden i nordvästra Italien i Alperna, och i Apenninerna men sprider sig till nya områden.

Vargen i Italien är strikt skyddad, som i många andra länder. Skyddsjakt anges inte i LCIEs dokument som en åtgärd som tillämpas, utan man betalar för de skador som uppkommer. Naturligtvis leder detta, liksom i andra länder med totalt skydd, till att det inte finns någon acceptans för vargen och att den illegala jakten är väl utbredd och den faktor som gör att vargstammen håller sig på den nivå som den gör. Förvaltning enligt modellen ”The Italian Way”.

Det är väl dokumenterat att om att ingen förvaltnings alls, eller en dålig och byråkratisk sådan, när det gäller rovdjur enligt all tillgänglig kunskap leder till att människor tar lagen i egna händer och hanterar rovdjursproblematiken själv.

Ju längre bort besluten fattas från de som berörs av dem, desto lägre acceptans finns det hos människor som lever med rovdjuren. Finns det ingen acceptans för rovdjuren hos lokalbefolkningen finns det efter en tid heller inga rovdjur.